

Usmernenie k zákonu č. 297/2008 Z. z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu

FSJ na základe výsledkov vykonaných kontrol dáva do pozornosti aj plnenie povinností súvisiacich s vykonávaním starostlivosti vo vzťahu ku klientovi, posudzovaním obchodov, zisťovaním NOO, hodnotením a riadením rizík legalizácie alebo financovania terorizmu a taktiež **zásadu poznaj svojho klienta** („Know Your Customer“, ďalej len „KYC“).

Starostlivosť vo vzťahu ku klientovi

Povinná osoba je povinná jednoznačne stanoviť podmienky a postup vykonania všetkých troch druhov starostlivosti predovšetkým s ohľadom na praktickú činnosť ktorú vykonáva.

Z uvedeného vyplýva, že pri základnej a zvýšenej starostlivosti musia byť z programu osobe, ktorá sa podľa jeho ustanovení riadi, nepochybne zrejmé nasledovné skutočnosti:

1. zákonné podmienky na vykonanie konkrétneho druhu starostlivosti (vyplývajú zo zákona, napr. pri základnej starostlivosti ide o § 10 ods. 2 písm. a) až f) zákona),
2. rozsah príslušných druhov starostlivosti (vyplýva zo zákona, napr. pri základnej starostlivosti ide o § 10 ods. 1 písm. a) až g) zákona, pri zvýšenej starostlivosti o § 12 ods. 1 a 2 zákona),
3. kto za povinnú osobu starostlivosť vo vzťahu ku klientovi vykonáva,
4. spôsob získavania predpísaných informácií, resp. vykonávania predpísaných opatrení,
5. kde a ako zaznamenať informácie a výsledky vykonaných opatrení získané v rámci vykonania príslušného druhu starostlivosti.

V prípade **zvýšenej starostlivosti** povinná osoba musí konkrétne uviesť aj „**d'alsie opatrenia v závislosti od rizika legalizácie**“, ktoré vykoná povinná osoba pri aplikovaní zvýšenej starostlivosti podľa § 12 ods. 1 zákona. Prípady kde sa vykoná taktiež zvýšená starostlivosť stanovuje § 12 ods. 2 zákona.

Podľa § 12 ods. 1 zákona povinná osoba je povinná vykonať zvýšenú starostlivosť, ak podľa informácií, ktoré má k dispozícii, predstavuje niektorý z klientov, niektorý z druhov obchodu alebo niektorý konkrétny obchod vyššie riziko legalizácie alebo financovania terorizmu. Pri zvýšenej starostlivosti povinná osoba vykoná okrem základnej starostlivosti aj d'alsie opatrenia v závislosti od rizika legalizácie alebo financovania terorizmu.

Uvedenie „ďalších opatrení“ je dôležité v tom zmysle, pretože ak by povinná osoba tieto opatrenia nevykonávala, tak by sa jednalo iba o základnú starostlivosť bez rozdielu a nie o zvýšenú starostlivosť.

Súčasťou uskutočnenia príslušnej starostlivosti je aj zaradenie klienta do určitej rizikovej skupiny pri uplatnení princípu KYC prostredníctvom **rizikového profilu klienta**, na základe čoho môže povinná osoba uplatňovať ustanovenie § 10 ods. 1 písm. g), ods. 6 zákona a tento rizikový profil klienta priebežne aktualizovať v závislosti od zmien, ktoré sa týkajú klienta, jeho obchodných alebo iných aktivít.

Ďalej postup podľa ustanovení § 10 ods. 1 písm. c) zákona umožňuje povinnej osobe rozpoznať **účel a plánovanú povahu obchodných aktivít**, ktoré bude klient vykonávať a tento postup je zároveň východiskovým bodom povinnej osoby pre vytvorenie rizikového profilu klienta s ohľadom na riziko legalizácie alebo financovania terorizmu.

Význam ustanovení § 10 ods. 1 písm. a) až e) zákona je zvýraznený v ustanoveniach § 15 zákona, ktoré povinnej osobe ukladajú povinnosť odmietnuť nového klienta, ukončiť existujúci obchodný vzťah s klientom, alebo odmietnuť uskutočnenie konkrétnej obchodnej operácie v prípade, ak nie je možné uskutočniť základnú starostlivosť z dôvodov v zmysle § 10 ods. 1 písm. a) až e) zákona.

V praxi je dôležité pri prvom kontakte s klientom zistiť totožnosť klienta z dokladov v zmysle § 7 zákona a overiť s podobou v jej doklade totožnosti v zmysle § 8 zákona, ďalej je dôležité zisťovať účel a plánovanú povahu obchodného vzťahu a v závislosti od rizika pôvod finančných prostriedkov ako aj konečného užívateľa výhod. Pri overení identifikácie klienta povinná osoba overuje získané informácie v zmysle § 7 zákona z dostupných zdrojov a to napr. overením, či sa nejedná o stratený alebo odcudzený doklad totožnosti na webovej stránke <http://www.minv.sk/?stratene-a-odcudzene-doklady> a výsledok overenia následne založí do zložky klienta. Overovanie zistených informácií je dôležité hlavne pri konaní osoby, ktorá je zastúpená na základe splnomocnenia ako pri osobe, ktorá je oprávnená konať v mene právnickej osoby.

Taktiež je potrebné zisťovať či klient koná vo vlastnom mene a či nejde o politicky exponovanú osobu v zmysle § 6 zákona (ďalej len „PEPs“). Ak je PEPs vlastníkom, alebo pôsobí v riadiacej štruktúre klienta – právnickej osoby, alebo je konečným užívateľom výhod v uvedenom prípade, je to situácia, vyžadujúca aplikáciu zvýšenej starostlivosti vo vzťahu ku klientovi – právnickej osobe (§ 12 ods. 2 písm. c) zákona). V procese identifikácie a overenia identifikácie PEPs sa odporúča využívať existujúce komerčné databázy vysoko rizikových klientov, napr. World-Check database of high risk individuals and companies.; webovej stránke <http://www.world-check.com/>.

Posudzovanie obchodov

Pojem NOO a prehľad foriem NOO je upravený v ustanovení § 4 ods. 1 a ods. 2 zákona, v ktorom je uvedený všeobecný prehľad foriem NOO, kde sú jednotlivé formy určené príkladmi (demonštratívne). S ohľadom na široký okruh povinných osôb zákonodarca nemohol vymedziť zákonom všetky možné NOO, ku ktorým dochádza pri výkone jednotlivých činností, na ktoré sa zákon vzťahuje, preto uložil povinným osobám vypracúvať a aktualizovať program **vlastnej činnosti a stanoviť si aj vlastné formy NOO** podľa predmetu obchodnej činnosti so zreteľom na to, či povinná osoba vykonáva jednotlivé obchody alebo uzatvára obchodné vzťahy, ako aj podľa charakteru vykonávaných obchodných operácií a ich klientov. Demonštratívny výpočet NOO uvedený v zákone povinným osobám umožňuje zamerať pozornosť na najdôležitejšie rizikové faktory pri posudzovaní obchodných operácií, ktoré musia byť doplnené o vlastné konkrétne formy NOO.

Na základe týchto skutočností a stanoveného vlastného postupu povinná osoba podľa § 14 ods. 1 zákona posudzuje, či je pripravovaný alebo vykonávaný obchod neobvyklý, pričom venuje osobitnú pozornosť obchodom podľa § 14 ods. 2 zákona pri ktorých čo v najväčšej miere je povinná preskúmať účel týchto obchodov. Povinná osoba je povinná o obchodoch vypracovať písomný záznam s odôvodnením výsledku posudzovania.

Povinná osoba pri posudzovaní obchodnej operácie vždy **zohľadňuje konkrétne okolnosti a individuálne hodnotí obchodnú operáciu, posudzuje určité anomálie**, ktoré svojou povahou, obsahom alebo výnimočnosťou viditeľne vybočujú z bežného rámca alebo charakteru obchodov určitého druhu alebo určitého klienta.

Povinná osoba si stanovuje konkrétne informácie a postupy pre zamestnancov povinnej osoby, ktoré je potrebné pri praktickom plnení tejto povinnosti vykonať. Ide predovšetkým o určenie:

- osôb, ktoré posudzovanie neobvyklosti pripravovaných alebo vykonávaných obchodov v rámci povinnej osoby vykonávajú,
- času, kedy tieto osoby predmetné posudzovanie vykonávajú,
- spôsobu vykonávania posudzovania (predovšetkým porovnávaním s prehľadom foriem NOO, príp. iné),

Ako už bolo uvedené, ťažisko posúdenia, či ide o NOO, je na povinných osobách, ktoré najmä na základe svojich skúseností a iných skutočností vo vzťahu k právnickým osobám a fyzickým osobám, s ktorými pripravujú alebo realizujú obchodnú operáciu majú posúdiť, či ide o operáciu neobvyklú. Podľa § 17 ods. 1 zákona povinná osoba je povinná následne ohlásiť finančnej spravodajskej jednotke **zistenú NOO alebo pokus o jej vykonanie bez zbytočného odkladu**.

V prípade, ak klient neposkytne povinnej osobe požadované informácie a povinná osoba nedokáže zdôvodniť obchody klienta, ktoré sa nezhodujú s jeho rizikovým profilom a tieto operácie nasvedčujú tomu, že ich vykonaním môže dôjsť k legalizácii príjmov z trestnej činnosti alebo k financovaniu terorizmu, je povinná osoba povinná postupovať v zmysle § 15 zákona a vykonanie konkrétneho **obchodu odmietnuť, resp. obchodný vzťah ukončiť a túto skutočnosť bez zbytočného odkladu ohlásiť FSJ podľa § 17 ods. 1 zákona**.

Hodnotenie a riadenie rizík

Povinné osoby sú povinné identifikovať, posudzovať, vyhodnocovať a aktualizovať riziká legalizácie a financovania terorizmu podľa druhu obchodov a obchodných vzťahov, pri zohľadnení vlastných rizikových faktorov a rizikových faktorov uvedených v prílohe č. 2 zákona o AML. Hodnotenie rizík musí byť primerané povahe a veľkosti povinnej osoby a musí zohľadňovať výsledky národného hodnotenia rizík podľa § 26a zákona.

Na základe uvedeného je povinná osoba povinná uviesť **rozdelenie rizík** tak, aby bolo možné jednotlivé **konkrétne riziká** rozpoznať, vyhodnotiť a následne uplatniť voči klientovi zákonom predpísaný druh starostlivosti vo vzťahu ku klientovi napr. riziko nízke, štandardné, prijateľné, zvýšené a k jednotlivým rizikám priradiť druh starostlivosti: zjednodušená, základná a zvýšená starostlivosť.

Taktiež je potrebné konkrétne zadefinovať riziká, ktoré predovšetkým vzhľadom na predmet svojej činnosti a charakter vykonávaných operácií v rámci svojej podnikateľskej činnosti odôvodňujú:

1. vykonanie zvýšenej starostlivosti (§ 12 ods. 1 zákona),

2. vykonanie tých úkonov základnej starostlivosti, ktoré zákon viaže na podmienku „v závislosti od rizika legalizácie a financovania terorizmu“ (§ 10 ods. 1 písm. e) zákona, § 10 ods. 6 zákona).

Pod pojmom riadenie rizík sa rozumie ich zníženie na prijateľnú mieru vykonaním preventívnych, ako aj iných opatrení napr.:

- vypracovaním programu a to konkrétne na podmienky a praktickú činnosť povinnej osoby,
- opisom konkrétnych foriem NOO týkajúcich sa praktickej činnosti, aby mohli byť NOO jednoznačne identifikované,
- jednoznačným stanovením rizík,
- dôsledným vykonaním starostlivosti vo vzťahu ku klientovi a preverením zistených informácií,
- dôsledné uplatňovanie zásady KYC,
- dôsledným posudzovaním obchodov a vyžadovaním informácií o nich, ako aj ich preverením,
- ohlásením NOO s kompletným opisom dôvodu neobvyklosti,
- zdržaním NOO,
- odmietnutím NOO, resp. ukončenie obchodného vzťahu.

Zásada poznaj svojho klienta

Princíp KYC spočíva najmä v zisťovaní totožnosti klienta, zisťovaní pôvodu finančných prostriedkov a venovaní pozornosti správaniu sa klienta, ako aj získanie dostatočných informácií o charaktere očakávaných obchodov klienta a o akejkoľvek predvídateľnej schéme ním uskutočňovaných obchodných operácií. Na základe toho je možné vytvoriť rizikový profil klienta. Pri uplatnení základnej starostlivosti by povinná osoba nemala vstúpiť do obchodného vzťahu s klientom, kým spoľahlivo nezistí všetky relevantné okolnosti týkajúce sa klienta (vrátane zistenia konečného užívateľa výhod a primeraných opatrení na overenie tejto informácie), ako aj klientom predpokladaný charakter obchodovania, resp. podnikania alebo jeho inej činnosti. Vedúci zamestnanci a zamestnanci povinnej osoby musia poznať svojich klientov a ich bežnú obchodnú, podnikateľskú alebo inú činnosť. Na základe získaných informácií sú potom schopní počas existencie obchodného vzťahu posúdiť každý pokyn klienta. Zohľadňujú pritom okolnosti, ktoré môžu naznačovať zmenu charakteru podnikania klienta alebo zmenu jeho obvyklej činnosti a primerane tieto skutočnosti overujú. Povinná osoba priebežne aktualizuje rizikový profil klienta podľa rizikovej skupiny, do ktorej bol klient zaradený; s týmto cieľom požaduje od klienta obnovovanie údajov, ktoré jej klient pôvodne poskytol, a to v primeraných časových intervaloch a v závislosti od zmien, ktoré sa týkajú osoby klienta, či jeho obchodných alebo iných aktivít, s ktorými sú spojené jeho obchodné operácie. Aktualizáciu je možné uskutočňovať aj žiadosťou o vyplnenie príslušného formuláru klientom, napríklad raz za rok, ak nie je nevyhnutná častejšia aktualizácia, alebo dohodnutím zmluvnej podmienky s klientom o povinnosti ohlásenia príslušných zmien povinnej osobe.

Hlavnými faktormi pri tvorbe rizikového profilu klientov sú najmä tieto kritériá:

- zámer, ktorý klient obchodným vzťahom resp. vykonaním obchodu sleduje,
- typ (napr. PEPs) a pôvod (krajina, štát), geografické sídlo klienta,
- geografická oblasť podnikateľských aktivít klienta,
- predmet podnikateľskej činnosti,
- typ a zložitosť jeho podnikateľských vzťahov,
- zdroj jeho kapitálu a finančných prostriedkov,

- frekvencia a rozsah aktivít,
- či koná v prospech tretej osoby,
- či jeho podnikateľské vzťahy sú „spiace“, alebo vykonáva nejakú praktickú činnosť,
- podozrenie, vedomosť o legalizácii alebo financovaní terorizmu alebo iných trestných činov.

Prostredníctvom rozčlenenia klientov podľa ich rizikového profilu povinná osoba potom môže v praxi uplatňovať ustanovenie § 10 ods. 1 písm. g) zákona priebežné monitorovanie obchodného vzťahu, ktoré vedie k rozpoznaní a aj ohláseniu NOO. V súvislosti s rozčlenením klientov podľa ich rizikovosti je potrebné, aby povinná osoba brala do úvahy ustanovenia § 10 ods. 1 písm. g) a ods. 6 zákona, ktoré zakladajú povinnosť priebežne aktualizovať rizikový profil klienta na základe uskutočňovaného stáleho monitorovania obchodného vzťahu. Vhodná periodicita aktualizácie záleží na posúdení a rozhodnutí povinnej osoby, v každom prípade je potrebné takúto povinnosť zahrnúť do programu alebo do vnútorného predpisu upravujúceho program.

Pri monitorovaní existujúcich klientov je nevyhnutné zamerať sa aj na priebežné zisťovanie a overovanie, či sa klient stal PEPs; v takom prípade je potrebné vyžadovať pre pokračovanie obchodného vzťahu súhlas vedúceho zamestnanca, pričom za takého sa považuje zamestnanec o jednu riadiacu úroveň vyššie.

V súvislosti so zvažovaním rizika pri posudzovaní klientov povinných osôb je vhodné využívať aj materiály vypracované expertmi FATF (Financial Action Task Force) a výboru Rady Európy MONEYVAL, pravidelne publikované (aktualizované 3 krát do roka) závery priebežného monitoringu krajín, ktoré majú výrazné nedostatky pri presadzovaní opatrení proti legalizácii príjmov z trestnej činnosti a proti financovaniu terorizmu, napr.:

- a. FATF Public Statement (<http://www.fatf-gafi.org/topics/high-riskandnoncooperativejurisdictions/documents/fatfpublicstatement-19october2012.html>); tzv. „čierna listina“,
- b. Improving global AMLCFT compliance on-going process dostupné na webovej stránke (<http://www.fatf-gafi.org/topics/high-riskandnoncooperativejurisdictions/documents/improvingglobalamlcftcompliancemon-goingprocess-19october2012.html>); tzv. „šedá listina“,
- c. formálne zverejnenie o členskej krajine potvrdzujúce, že krajina nedodržiava základné referenčné dokumenty pre primeranú prevenciu legalizácie a financovania terorizmu, dostupné na webovej stránke (<http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/>),
- d. podrobné hodnotiace správy o jednotlivých členských krajinách a ich systéme prevencie a represie v oblasti legalizácie príjmov z trestnej činnosti a financovania terorizmu (v podobe „Mutual Evaluation Report“); dostupné v anglickom jazyku na webovej stránke (<http://www.fatf-gafi.org/topics/mutualevaluations/>, http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/moneyval/Evaluations/Evaluation_reports_en.asp),
- e. tzv. zoznam tretích ekvivalentných krajín, ktorý vznikol na základe dohody členských štátov EÚ vo výbore Európskej komisie („CPMLTF“ - Committee on Prevention Money Laundering and Terrorist Financing) dostupný na webovej stránke výboru (http://ec.europa.eu/internal_market/company/docs/financial-crime/3rd-countryequivalence-list_en.pdf) ako aj na webovej stránke FSJ (<http://www.minv.sk/?ekvivalent>) medzinárodnými štandardmi FATF publikovanými vo februári 2012 na webovej stránke (<http://www.fatf-gafi.org/topics/fatfrecommendations/documents/fatfrecommendations2012.html>) uplatniť

zvýšenú starostlivosť o klienta okrem okruhu osôb uvedených v § 6 ods. 1 zákona aj na osoby s trvalým pobytom na území Slovenskej republiky.

Finančné inštitúcie všetkých členských štátov Európskej únie sú na základe jednotlivých nariadení a rozhodnutí Európskej únie (ďalej „EÚ“), ktorých súčasťou príloh sú zoznamy sankcionovaných osôb (fyzických osôb aj právnických osôb) zaviazané okamžite zmraziť finančné a ekonomické zdroje sankcionovaných osôb zo štátov určených v prílohách jednotlivých nariadení a rozhodnutí ES. Predmetné nariadenia a rozhodnutia EÚ týkajúce sa výlučne sankcionovaných subjektov a komplexných reštriktívnych opatrení, vrátane konsolidovaného zoznamu, ktorý obsahuje mená a identifikačné údaje o všetkých osobách, skupinách, či subjektoch na ktoré sa vzťahujú finančné obmedzenia Spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky EÚ (v rámci presadzovania Spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky (Common Foreign and Security Policy) sú uvedené na webovej stránke (http://eeas.europa.eu/cfsp/sanctions/index_en.htm). V tejto súvislosti sú na webovej stránke Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky uvedené sankcie EÚ (http://www.foreign.gov.sk/sk/zahranicna_politika/europske_zalezitosti-sankcie_eu, http://eeas.europa.eu/cfsp/sanctions/docs/measure_en.pdf).